

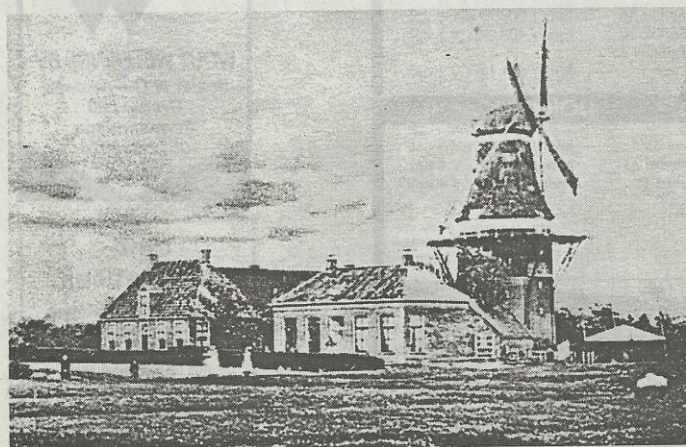
Van de eerste huisdokter te Buitenpost (1867-1877)

*''Er valt hier geen droog brood
te verdienen''*

Door Dirk R. Wildeboer te Buitenpost,
secretaris van de Stichting Oud-Achtkaarspelen
tel. 0511-541920 (deel I)

''Zoo stond ik daar dan, als 23-jarige jonge man op eigen beenen, met het recht mijn medische kennis, zoo veel of zoo weinig die was, ten bate der boeren, burgers en buitenlui in praktijk te brengen. Dat alles van een leien dakje ging, zal ik niet be-weeren''.

Dokter Greidanus was de eerste maanden in de kost bij molenaar Hulshoff aan de Molenreed, (nu noordelijk deel De Schepperstraat).

Inleiding

Sytze Greidanus, geboren 7 augustus 1843 te Leeuwarden, zag er wél brood in en vestigde zich op 8 februari 1867 als 'med. dr. geneesheer, van Hervormde godsdienst' in Buitenpost. Van zijn belevenissen heeft hij op 61-jarige leeftijd en zoals hij zegt, "dus nog niet tot de stokoude broeders behoorde", een boek geschreven. De titel hiervan was: 'De dagen van Olim', herinneringen van een geneesheer. Van dit boek is in 1974 een reprint verschenen onder de naam: 'Een dorpsdokter uit de Friese Wouden vertelt'. Door de schrijver werd de naam van het dorp van vestiging niet genoemd, maar men kan gemakkelijk er uit opmaken dat hiermee Buitenpost is bedoeld. Gegevens uit het bevolkingsregister en burgerlijke stand van Achtkarspelen zijn het bewijs dat Greidanus inderdaad hier heeft gewoond, is getrouwd en zijn kinderen er werden geboren. Hij omschreef het dorp liggende aan het spoor met een bebouwde kom en verspreid liggende huizen links en rechts aan een straatweg. Verder werd nog gemeld dat het de hoofdplaats van een gemeente was. Zo rond 1870 was Buitenpost ook voor die tijd nog niet een groot dorp. Het had toen ongeveer 800 inwoners. Wanneer we de kadastrale kaart van Buitenpost uit die dagen bekijken was er bijna nog maar alleen bebouwing aan de Kerkstraat en de Voorstraat.

"Wat doe je hier man"

Toen de jonge dokter een bezoek bracht aan de burgemeester in verband met zijn definitieve vestiging, ontving hij hem "met de meer openhartige dan bemoedigende bewoordingen: man, wat doe je hier, er is hier geen droog brood te verdienen". Verder vertelde de schrijver: "Nu dat klonk niet erg vrolijk en ik wil niet ontkennen, dat ik met loome schreden er toe kwam om er toch heen te gaan".

Kool en nog eens kool

Hoewel er in die tijd genoeg gelegenheid was om in een stad kamers te huren, was het een groot probleem om in Buitenpost onderdak te vinden. Na veel zoeken en vragen vond hij een kamer bij de molenaar van het dorp. Ook de naam van de molenaar werd niet genoemd, maar dit moet een zekere Rindert J. Hulshoff zijn geweest, geboren 12 oktober 1837 te Surhuisterveen. Op 1 juni 1866 was hij met zijn vrouw Grietje Veenstra in Buitenpost komen wonen. Greidanus was niet erg ingenomen met zijn onderkomen en het eten bij de molenaar beviel hem helemaal niet. "Mijn geheele residentie bestond uit eene kamer met eene bedstede als slaapgelegenheid, eene kast waarin kleeren, boeken en instrumenten werden geborgen en verder was ditzelfde vertrek apotheek, wachtkamer, eetkamer, salon enzovoort. Over het dage-

lijks menu zal ik niet uitwiden, het vleesch verscheen in den regel op tafel in den vorm van een paar harde en dorre schoenzolen. Kool en nog eens kool was 's middags de hoofdschotel". Verder werd geschreven over het passeren van de modderige Molenreed om vanaf zijn pension naar het dorp te komen. "Ik had den grootsten nood om nog in tamelijk toonbaren toestand den hoofdweg te bereiken". De genoemde Molenreed moet hebben gelegen, waar nu het noordelijke deel van de tegenwoordige De Schepperstraat is en uitkomt op de Voorstraat. De jonge geneesheer bleef niet lang wonen bij het molenaarsgezin en vond weer na veel moeite een ander logies. Ook dit was niet bepaald een riant onderkomen en werd omschreven als 'eene kamer met een klein hokje voor de apotheek'. Wanneer het regende moest Greidanus de parapluie opsteken vanwege het lekken dak.

Op bezoek bij de notabelen

In de eerste weken van zijn verblijf in het dorp was er voor de beginnende geneesheer nog heel weinig te doen. Men was hier gewend om de nodige medische hulp uit de omliggende dorpen te halen. De jonge man was tijdens zijn studie een grote stad gewend geraakt

en hij vond het maar wat saai in Buitenpost. Een groot deel van zijn vrije tijd werd toen besteed aan bezoeken bij de notabelen van het dorp. Omdat Buitenpost de hoofdplaats was van een gemeente woonde er een zeker aantal personen 'van eenige meerdere ontwikkeling en maatschappelijke positie'. Het was dus niet alleen een dorp van boeren, arbeiders en enige neringdoenden. Het peil van de conversatie bij deze visites vond Greidanus niet zo erg hoog. Steeds weer werd hem de geschiedenis van de hele familie en het voorgeslacht opgediend. Naar de verhalen te oordelen was de hele bevolking van Buitenpost eigenlijk diep verdorven en niet alleen het thans levende geslacht, maar ouders en grootouders inclus. Toch vond hij het een voordeel dat hij als jonge man, die pas van de universiteit was gekomen, niet alleen was aangewezen op mensen uit de boerenstand.

Eerbiedsknobbel

Volgens de auteur van het boek lukte het niet om indruk te maken op die stamfriezen van Buitenpost door hen min of meer uit de hoogte te behandelen. De eerbiedsknobbel was daar in het algemeen zeer weinig ontwikkeld. Ook personen uit de hogere kringen werden vaak bij de voornaam genoemd of zelfs met een bijnaam. Alleen de dominee werd met eerbied bejegend en toegesproken.

"Het was de goede oude tijd voor den dominee. Nog geen scheuring in de gemeente, geen modernen en dolerenden, geen bidstonden buiten den herder om. De dorpingen waren overtuigd dat hunne godsdienstige belangen in goede handen waren. Al had de man thuis tegenover vrouw en dochters bitter weinig te zeggen, in de gemeente was hij de alleenheerscher op geestelijk gebied".

Wie was de dominee?

Dit kan niet anders geweest zijn dan Claes Willems Wijchgram, geboren in 1805 te Loegumer Voorwerk (Oostfriesland). Hij was getrouwd met Catharina Cornelia Knottnerus Habbema, die in 1801 het eerste levenslicht aanschouwde te Norden ook in Oostfriesland. Volgens de schrijver van het boek was er ook een aantal nog ongehuwde dochters in huis en dat klopte inderdaad. Zij luisterden naar de voornamen van Engherlina, Johanna en Jacoba, respectievelijk geboren in 1837, 1839 en 1842. Wijchgram kwam op vrij jeugdige leeftijd naar Buitenpost. Hij deed als candidaat hier zijn intree op 13 mei 1827. Tot zijn dood op 12 februari 1870 bleef hij in Buitenpost werkzaam. Dankzij de rechtzinnige leer van ds. Wijchgram ging de afscheidingsbeweging in 1834 geheel voorbij aan de Hervormde gemeente van Buitenpost. Zijn prediking had ten gevolge dat de gemeenteleden binnen de eigen kerk bleven. Het was regel dat de dominee de notulen schreef van de

kerkenraadsvergaderingen. Zijn laatste verslag was van de vergadering op 17 december 1869. Bijna twee maanden later kwam hij te overlijden na een diensttijd van ruim 42 jaar in Buitenpost.

Verborgene gebreken

Langzamerhand werd de praktijk drukker. Men begon steeds meer vertrouwen in de kundigheid van de jonge geneesheer te krijgen. Hij had geen tijd meer om alle visites met de benenwagen af te leggen. Door bemiddeling van vrienden was hij de trotse bezitter van het paard Eilacy. Maar deze trots was van korte duur. Al spoedig kwam Greidanus er achter dat het een miskoop was. Het arme dier had ingewandswormen en was bijna niet meer vooruit te krijgen. Iemand vertelde hem dat het beest al lang ziek was geweest en voor de verkoop een opknapbeurt had gehad. Omdat de boer van wie het paard was gekocht 'iemand was met een reputatie van buitengewone vroomheid', had de dokter zonder enige bedenkingen de koop gesloten. "Toen ik later sprak met de boer over een mogelijke schadevergoeding, werd ik met groote verontwaardiging afgevoerd. Hoe durfde ik denken dat een man zoo rechtvaardig en vroom als hij, er toe zou komen een paard af te leveren met een inwendig gebrek"? Greidanus had leergeld betaald, maar de volgende koop van een paard ging niet meer door bemiddeling van vrienden. Na verloop van tijd werd er ook nog een rijtuig aangeschaft en zo kon hij met paard en rijtuig de praktijk in, waartoe ook de omliggende dorpen van Buitenpost hoorden.

Jitske kwam in het spel

Heel snel schijnt onze Sytze in Buitenpost op vrijersvoeten te zijn geraakt. Want al ruim 14 maanden na de vestiging in het dorp, stapte hij in de huwelijksboot met Jitske Kuipers, wonende aan de Kuipersweg. Wellicht was hij haar tegengekomen bij één van zijn visites bij de Buitenpostmer notabelen tijdens de eerste weken toen er nog weinig werk was. Jitske haar ouders en verdere familie behoorden ook bij deze kring, maar daarover later meer. Over de bruid en de trouwerij werd in het boek niets geschreven. Door raadpleging van de huwelijksakte was het mogelijk om wat informatie te krijgen over het bruidspaar en de wederzijdse families. De familie van de bruidegom woonde in Leeuwarden. Als getuigen van de kant van Jitske werden genoemd: Jan Jacob Kuipers, 29 jaar, griffier bij het kantongerecht te Heerenveen ('der bruid broer'), Willem Hellema, 36 jaar, candidaat notaris te Buitenpost ('der bruid schoonbroeder') en Willem Durks Kuipers, 60 jaar, landgebruiker te Buitenpost ('der bruid oom van vaderszijde'). Hellema was dus getrouwd met een zuster van Jitske en zou later burgemeester van Achtkarspelen worden als opvolger van Van Haersma de With.

Boerenherberg

Na zijn huwelijk moest Greidanus omzien naar een ruimere woning. Het jonge paar kwam terecht in een huis dat toevallig leeg stond en tal van jaren als boerenherberg was gebruikt. Het was oud en bouwvallig, maar zou door de eigenaar worden opgeknapt. Maar na terugkomst van een kleine huwelijksreis, bleek hier niets aan te zijn gedaan. "Het lekte aan alle kanten en als wij bezoek hadden en er kwam een flinke regenbui, dan zaten de gasten, mitsgaders de gastheer en diens huisvrouw ieder onder een opgestoken parapluie te converseeren". Een wastobbe ving dan de regen op. Het was dus al weer kommer en kwel met de huisvesting in Buitenpost. Nu kan men zich de vraag stellen, waar zou die boerenherberg in Buitenpost destijds hebben gestaan? Dit zou wel eens kunnen zijn geweest bij de Laatste Stuiver in het Oost van Buitenpost. In het bevolkingsregister van Achtkarspelen kunnen we lezen dat van het adres huisnummer 12 te Buitenpost (bij de Laatste Stuiver in het Oost) op 28 september 1866 is vertrokken naar Burum, de bewoner Oebele van der Heide, tapper van beroep. Hierna stond de woning ruim twee jaar leeg, want op 25 oktober 1868 werd de volgende vestiging op dit adres geregistreerd van de familie Riemer Hasper. Dit echtpaar kwam van Grootegast en Hasper was ook tapper. Omdat het jonge paar op 27 mei 1868 trouwde, is het mogelijk dat zij enige maanden na hun huwelijk op dit adres hebben gewoond. De tijdelijke adressen werden destijds niet in het bevolkingsregister aangekend, zodat het wat blijft gissen. In ieder geval is het wel zeker dat een oom van Jitske, t.w. boer Leendert D. Kuipers, in die jaren zijn bedrijf had bij de Laatste Stuiver in het Oost van het dorp.

Wie was dokter Sytze Greidanus?

Het eerste levensteken van hem komen we tegen bij de geboorte-advertenties in de Leeuwarder Courant. De tekst luidde: "Heden verlost van eenen welgeschapen Zoon. C.P. Leensma, Echtgenoot van T. Greidanus. Leeuwarden, den 7 augustus 1843. Eenige kennisgeving". Het was destijds gebruikelijk dat de voornaam van de nieuwe wereldburger niet werd bekendgemaakt. Kennelijk vond men dat niet zo belangrijk. De ouders van Sytze waren Taco Greidanus, kruidenier en grossier op de Tweebakmarkt te Leeuwarden en Cornelia Petronella Leensma, dochter van een meester koperslager in de Sacramentsstraat aldaar. Blijkbaar was het echtpaar in zodanig goeden doen dat de zoon kon studeren. De studieresultaten van de student waren uitmuntend. Naast het boek 'De dagen van Olim', schreef hij nog twee boeken op medisch gebied, t.w. 'De leer van Malthus is een leugen' en 'Geneeskundig onderzoek voor het Huwelijk een redelijke Verplichting'.

Wie was die burgemeester?

Dit was Jonkheer Volkert Adrianus Heringa van Haersma de With, geboren in 1831 te Metslawier. Zijn ouders waren Daniël de Blok van Haersma de With en Volkertina Adriana Heringa. De vader van Jonkheer Volkert was ook burgemeester van Achtkarspelen. In 1857 kwam deze op 60-jarige leeftijd te overlijden. De raad van de gemeente richtte nu een verzoek aan de Koning om Volkert te benoemen in de plaats van zijn vader. De tekst van het verzoek is bekend, maar wat te lang om dit in zijn geheel hierbij weer te geven. Volgens de raadsleden had de overleden burgemeester de volgende goede eigenschappen: "Edel in handel en wandel in zijn bestuur, steeds orde en gezag naar behooren handhavende, geene opofferingen ontziende wanneer het gold de bevordering van het welzijn en geluk van de ingezetenen en verder nog een menschevriend in de hoogste mate". Dan staat er verder: "Zoodanigen edelen bestuurder en liefderijken vriend, Sire, heeft de gemeente Achtkarspelen verloren". In het laatste deel van het request komt dan het verzoek om zoon Volkert als opvolger te benoemen. De raad vond hem 'opregt, ferm, edel van karakter, en bemind bij Achtkarspelens Ingezetenen'. Ook zijn overleden vader zou hem geschikt hebben geacht als opvolger. Verder ging er ook nog een aanbevelingsbrief naar de commissaris van de koning met het argument dat Jonkheer Volkert reeds jaren de administratie had gedaan van de uitgestrekte bezittingen van zijn vader. De aanbevelingen hadden kennelijk geholpen, want bij Koninklijk Besluit van 8 oktober 1857 werd Jonkheer Volkert Adrianus Heringa van Haersma de With tot burgemeester van Achtkarspelen benoemd. Hij bleef 12 jaar dit ambt vervullen. Op eigen verzoek werd hem in 1869 eervol ontslag verleend. De man kon zich dit financieel veroorloven, want hij hoefde van

zijn salaris als burgemeester (ongeveer f 1.200,- per jaar) niet te leven. Bij zijn afscheid werd hem veel lof toegeswaaid door o.a. de raadsleden D. Kuipers Dzn (de schoonvader van dokter Greidanus) en J.P. Oostingh. "Hij was nauwgezet in de vervulling zijner omgang, maakte geen onderscheid tusschen rang of stand en niemand genoot bij hem privilegien. Ieder werd zonder onderscheid door hem minzaam ontvangen en stond derzelven met raad en daad ter zijde. Hij begreep en te regt, dat het volk er niet was om hem, maar hij om het volk". Het kon dus niet op met de loftuitingen. In de vacature werd benoemd de heer W. Hellema. Jonkheer Volkert bleef op 'Haersma State' in Buitenpost wonen en is ongehuwd gebleven. Hij stierf op 29 maart 1909 op de leeftijd van 78 jaar. Met zijn overlijden is het geslacht van Haersma de With niet meer in Friesland vertegenwoordigd. De nakomelingen van zijn broer en zusters hebben zich buiten deze provincie gevestigd. De herinnering aan het geslacht van Haersma en Van Haersma de With in het dorp Buitenpost leeft voort in de straatnamen, en de boerderij 'Haersma-state' in het West van Buitenpost. Verder nog in het bejaardencentrum 'Haersma Hiem' en het park dat gekomen is op de plaats (aan de Parklaan) waar eens Haersma-state heeft gestaan. Ook in het kerkgebouw van de Hervormde Gemeente en op het kerkhof

zijn nog grafstenen te vinden van het geslacht dat veel voor Buitenpost heeft betekend.

Half geld

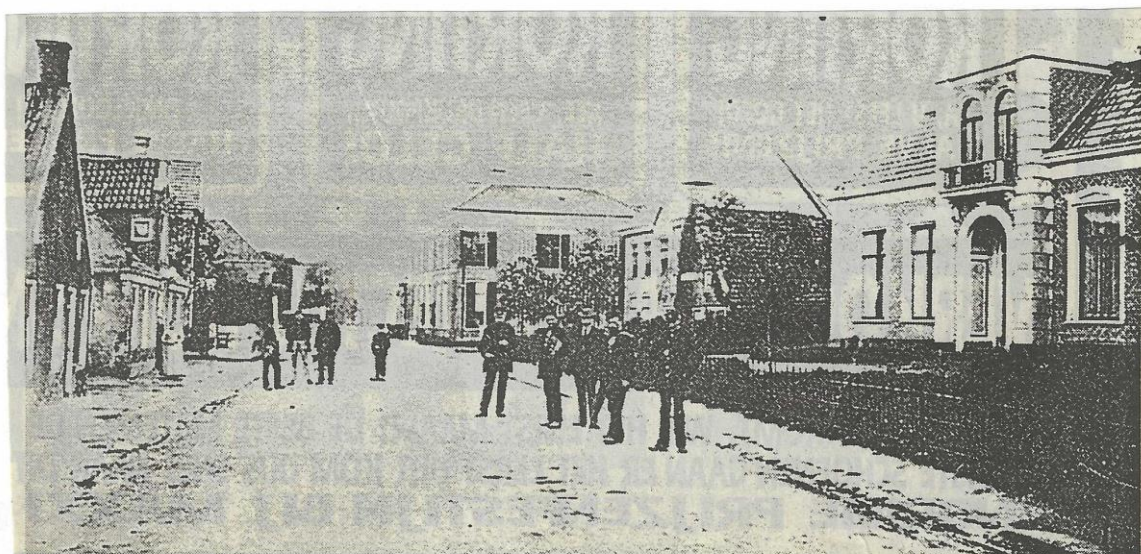
Greidanus deed ook een boekje open over de gierigheid van sommige boerenmensen in zijn praktijk. Vlakbij Buitenpost woonde een oude boer die als erg gierig bekend stond. De man woonde samen met een zuster die even schraperig was. De dokter was er nog nooit geweest, want ze waren te zuinig om hem te raadplegen. Toch werd hij op zekere dag in de late avond daar geroepen. De man bleek eigenlijk al stervende te zijn. De geneesheer gaf hem een klein drankje om 'toch iets tot troost te doen'. De volgende morgen kwam de knecht bij het doktershuis met de mededeling dat de boer in de nacht was overleden. Maar deze knecht had nog een boodschap die de boerin hem had opgedragen. Hij schaamde er zich voor die te moeten doen. De baas had maar de helft van het drankje gebruikt. Hij had de rest moeten meemen en vragen of de dokter het ook voor de helft van de prijs wilde terugnemen. Wat de reactie van Greidanus hierop was, vermeldt de historie niet.

N.B. Het tweede en tevens laatste deel over de eerste huisdokter te Buitenpost en zijn familie zal over ongeveer vier weken in dit blad worden geplaatst.

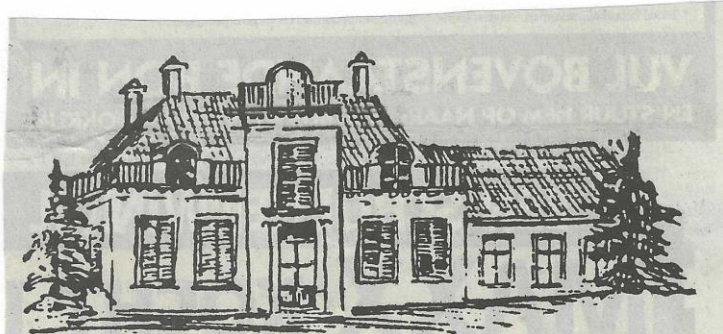

In 'n oogenblik had dit groepje zich opgesteld en stoffeerde op niet onaardige wijze de wel wat eentoonige Kerkstraat te Buitenpost.

De fotograaf van het blad 'Fan Fryske Groun' vond de Kerkstraat in 1927 maar wat 'eentoonig'.

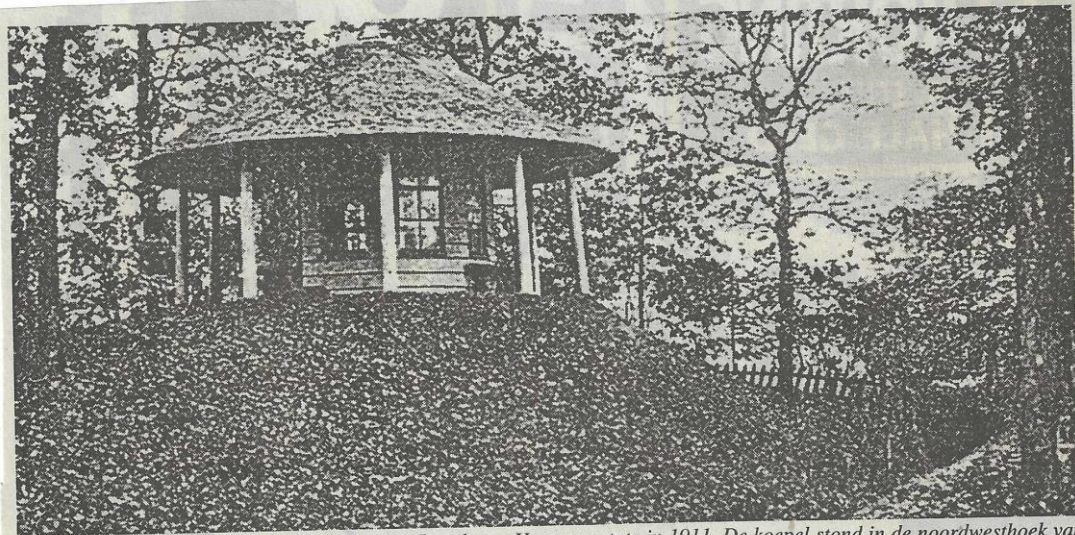

Pastorie van de Hervormde gemeente te Buitenpost, gebouwd in 1786. Ds. C.W. Wijchgram woonde hier van 1827-1870 (foto rond 1900).

Haersma State

Tekening van Haersma-state te Buitenpost. Op 5 april 1911 werd het gebouw ten overstaan van notaris Sickler op afbraak verkocht aan P.S. Bakker te Buitenpost voor f 2.559,-. Destijds vormde de state met de fraaie tuin, waarin twee heuvels en een vijver, een riant geheel.

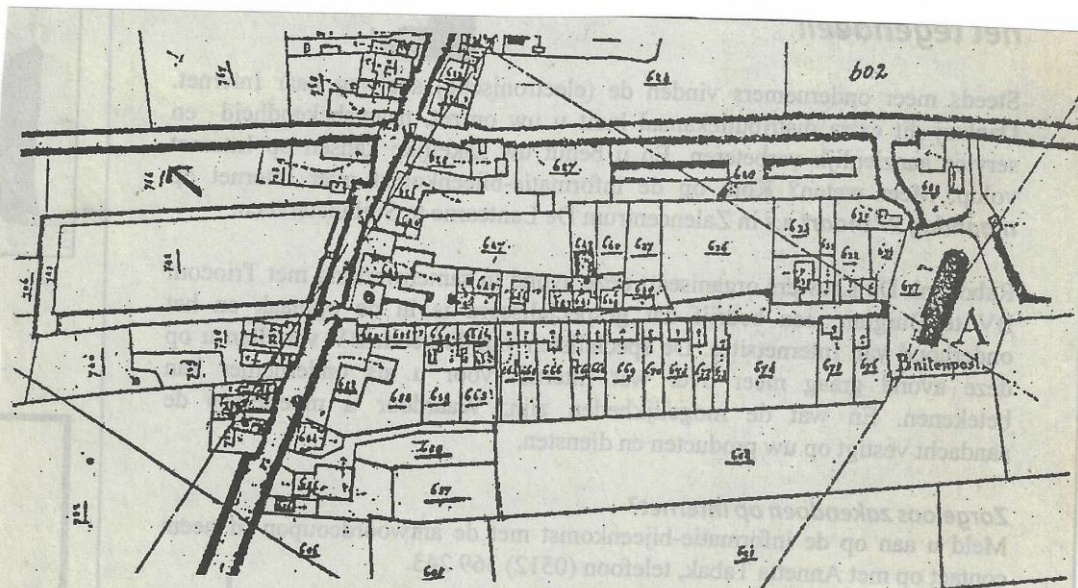

Ook deze fraaie theekoepel sneuvelde bij de afbraak van Haersma-state in 1911. De koepel stond in de noordwesthoek van het park aan de straatweg Leeuwarden-Groningen.

Buitenpost.
De Molenreed

De Molenreed, waarlangs dokter Greidanus door de modder baggerde om vanaf zijn kosthuis bij de molenaar, in het dorp te komen. De situatie is niet meer te herkennen, (foto omstreeks 1900).

Fragment kadastrale kaart van Buitenpost (1832). In de dorpskom was destijds praktisch alleen bebouwing aan de Kerkstraat en de Voorstraat. Bij het pijltje (nu Stationsstraat) werd in 1868 het doktershuis gebouwd. Ten zuiden van deze woning valt duidelijk het omgracht terrein van de voormalige Jelingastate te onderscheiden. Rechts op het kaartje ziet u de N.H. kerk.

*'Er valt hier geen droog
brood te verdienen'*

Van de eerste huisdokter te Buitenpost (1867-1877)

Door Dirk R. Wildeboer te Buitenpost,
secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
tel. 0511-541920

(deel II)

We gaan nu verder met het laatste deel. In dit artikel vindt u onder meer een hele rij namen met beroepen van personen, die rond 1876 in Buitenpost en Lutjepost woonden. Misschien vindt u er nog een voorouder tussen. Het komt wel eens voor dat mensen nieuwsgierig worden bij het ontdekken van een bekende naam en zich vragen gaan stellen waar kom ik vandaan? Wat zijn mijn wortels? Wie waren mijn voorouders en waar stonden ze op de maatschappelijke ladder? Natuurlijk weten we nog wie onze grootouders waren, maar met de overgrootouders lukt dat vaak niet meer. Velen willen op verschillende vragen een antwoord en gaan bij voorbeeld een stamboom uitzoeken of laten dit door anderen doen.

Het jonge doktersgezin

In de late herfst van het jaar 1868 betrokken Sytze en Jitske het nieuwe doktershuis. Het jonge paar zat al gauw in de kleine kinderen, t.w. 3 meisjes en 1 jongen. Hun namen waren Diderika, Elsje, Cornelia en Taco, respectievelijk geboren in 1870, 1871 en 1873. Elsje en Cornelia waren een tweeling. Naar goed gebruik werden de wederzijdse ouders benoemd. Van de voornaam van pake Durk Kuipers maakten ze Diderika, omdat het een meisje was. De doktersmevrouw had zoals gebruikelijk een inwonende 'faam'. In negen jaar zijn er drie verschillende dienstboden geweest, wat blijkt uit de aantekeningen in het bevolkingsregister.

Het nieuwe doktershuis

Sytze Greidanus zag het wel zitten om een goed lopende praktijk in Buitenpost op te bouwen, dit ondanks de pessimistische voorspellingen van burgemeester Van Haersma de With. In het boek staat dan ook ergens te lezen dat hij in staat en in de gelegenheid was een nieuw huis te laten bouwen. Het is echter niet waarschijnlijk dat hij dit inderdaad voor eigen rekening heeft laten bouwen, omdat het eigendom was van zijn schoonmoeder mevrouw Elsje Kuipers-Romein. Bij vertrek van het gezin Greidanus in 1877 uit het dorp werd de woning voor f 9.000,- verkocht aan de opvolger, t.w. Gerben Ynzonides 'medicine doctor en arts, wonende te Veenklooster onder Westergeest'. Verkoopster was: 'Vrouwe

Elsje Romein, weduwe van de heer Durk Kuipers Junior, zonder beroep wonende te Buitenpost'. Het betrof 'Eene Heerenhuizinge met erf en tuin cum annexis, staande en gelegen ten westen van en aan de Jeltingalaan te Buitenpost'. De naastliggers waren: ten oosten de Jeltingalaan, ten zuiden de verkoopster met de reed, ten westen de weduwe Durk Kornelis Zijlstra en ten noorden de verkoopster'. Dan kunnen we verder in de koopakte lezen: 'Het planken pad van de straat naar de deur, de hooiberg, benevens de toestellen voor de gymnastiek, zijn niet in de koop begrepen'. De koopakte werd op 27 januari 1877 gedaan en verleden voor notaris Christiaan Houdyn Beekhuis te Buitenpost ten woonhuize van mevr. Kuipers. Getuigen waren Rinse Everens Woudstra, notarisclerk en Hendrik Smids, briefengaarder, beide wonende te Buitenpost. In de akte werd nog de naam Jeltingalaan gebruikt voor wat in deze tijd officieel Stationsstraat heet. De 'Heerenhuizinge' was de eerste woning die aan deze straat in 1868 werd gebouwd. Negen jaar later verrees het Jeltingahuis aan de overkant van de straat. Het verkochte huis (nu Stationsstraat 19) is meer dan 130 jaar door een plaatselijke huisarts bewoond geweest. De laatste bewoner was dokter H. Venema.

Wie was Jitske Kuipers?

In de huwelijksakte werd haar voor-naam als 'Jitske' geschreven, maar in

het bevolkingsregister stond zij als 'Ietsche' ingeschreven. Haar roepnaam zou 'Itia' zijn geweest. In dit artikel houden we het maar bij 'Jitske'. Zij was een dochter van Durk Kuipers en Elsje Romein, die respectievelijk waren geboren in 1795 en 1803. Het echtpaar had 7 kinderen, waarvan Jitske de jongste was. Het gezin woonde op de Bakkershoek te Buitenpost, in de woning die nu dienst doet als notariskan-toor (voorheen Nuts/Bondsspaarbank). De heer A. Tuinman (kassier van de bank) heeft hier ook jaren met zijn vrouw gewoond. Durk Kuipers was houthandelaar van beroep en had zitting in diverse bestuurscolleges, zoals gemeenteraad, kerkbestuur, 'Het Nut' enzovoort. Hij kwam in 1873 te overlijden, terwijl zijn vrouw in 1882 stierf. In de toen door de notaris Posthumus van Giekerk opgemaakte boedelbeschrijving werd de woning die zou worden verkocht aangeduid als 'een heerenhuizinge, met erf en tuin, grond en wagenhuis, staande en gelegen in de buurt van Buitenpost'. Bij het lezen van de akte krijgen wij een indruk van de indeling. Er was o.a. een voorkamer, een middelkamer, een achterkamer en een logeerkamer. Verder een gang, kantoor, keuken, bijkeuken, kelderskamer, een kelder, een turfhok en een zolder. Bij de woning stond een koetshuis, waarin een overdekte wagen en een arreslee met bellen. In de aangifte voor de successiebelasting staat te lezen hoe groot het vermogen was na het overlijden van de moeder van Jitske. We kunnen dan zien dat de kinderen een bedrag konden verdelen van in totaal f 533.129,61. Voor die tijd was dit een enorm bedrag. Het was interessant om na te gaan hoe men in die tijd aan geldbelegging deed. Omdat er destijds nog weinig bankinstellingen waren, werd door vermogende particulieren vaak aan hypotheekverstrekking gedaan. Een notaris zorgde dan voor de bemiddeling en maakte de nodige akten op. De zaken die een notaris in de 19de eeuw deed, bestonden dan ook grotendeels uit leningen ('rentende 5 procent'). Deze werden 'obligaties' genoemd. Door het echtpaar Kuipers werden maar liefst aan 67 verschillende particuliere personen leningen verstrekt voor in totaal ruim f 300.000,-. Provincie, waterschappen en gemeenten hadden voor een totaalbedrag van f 56.600,- geleend. De kinderen Kuipers hadden in de loop der jaren alvast maar een voorschot op de erfenis genomen. Ze hadden met zijn allen een bedrag van f 204.002,- geleend. Verder was er nog een aantal 'publieke effecten Rusland' met een waarde van f 1.077,-. Tot 1877 was de woning op de Bakkershoek ook voor een deel bewoond geweest door een broer en schoonzus van Jitske, t.w. Jacob Kuipers en Antje Sikkama. Dit echtpaar (er waren geen kinderen) liet in genoemd jaar het Jeltingahuis te Buitenpost bouwen en gingen daar wonen.

Familie Romein

Het lag voor de hand dat de schoonmoeder van dokter Greidanus, t.w. Elsje Romein (gehuwd met Durk Kuipers) aan de Stationsstraat voor Jitske en Sytze een huis liet bouwen. Het bouwterrein aan deze straat was al haar eigendom. In genoemde koopakte kunnen we lezen dat dit in 1846 van de ouders was geërfd. Notaris Jan Romein, geboren in 1781 te Leeuwarden is van 1810 tot 1842 te Buitenpost in functie geweest. Het gezin woonde ook op de Bakkershoek aan de Voorstraat (nu winkel Marskramer). Volgens het Kadaster van 1832 was de notaris eigenaar van diverse percelen land rondom Buitenpost. Hij kwam in 1842 te overlijden. De overlijdensaangifte werd gedaan door zoon Anne Jacob Romein, procureur te Leeuwarden en schoonzoon Durk Kuiper, koopman te Buitenpost, de vader van Jitske.

Jeltingastate

In de koopakte die in 1877 werd opgemaakt, toen de opvolger van Greidanus het huis kocht, werd melding gemaakt van een reed ten zuiden van de woning. Deze reed draagt nu de naam van Jeltingapad, genoemd naar de Jeltingastate die ongeveer stond op de locatie van de huidige peuterspeelzaal aan de Schoolstraat. Deze state, afgebroken rond 1770, had de voornaamste uitgang zo ongeveer via het Jeltingapad op de tegenwoordige Stationsstraat. Destijds werden bij graafwerk i.v.m. de bouw van een aantal woningen aan de Schoolstraat, naast zeer oude scherven van aardewerk, ook fundamenten van een poortje ontdekt. Volgens deskundigen zouden de grachten rondom de state omstreeks het jaar 1200 zijn gegraven. Wie altijd in de veronderstelling leefde dat het Jeltingahuis een 'opvolger' is geweest van de vroegere Jeltingastate, weet nu dat dit niet klopt.

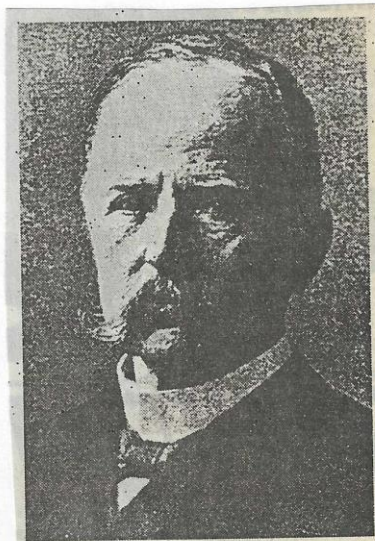

Foto van Greidanus op latere leeftijd.

Wie woonden in Buitenpost en Lutjepost rond het jaar 1876?

Om de namen van deze personen op te sporen werd de lijst van belastingplichtigen over het jaar 1876 in het gemeentearchief geraadpleegd. Behalve naam en beroep, wordt hierna de belastingklasse vermeld. De hoogst aangeslagene viel in klasse 21 en moest over 1876 een bedrag van f 1223,81 betalen aan de gemeente. Dit was Wijtze A. van Bruggen, landgebruiker en koopman, wonende in huize 'Nijenstein' aan de Voorstraat. De armsten (klasse 1) konden volstaan met het betalen van enkele guldens. Ongetwijfeld zal dokter Greidanus destijds meerdere hierna genoemde personen als patiënt hebben behandeld.

Respectievelijk naam en voornaam, beroep, klasse, ongeveer huidig adres:

Klaas G. de Boer, koemelker, 5, oost; wed. Albert J. van Dijk, koemelker, 3, Oost; Harm Faber arbeider 1, Oost; Geert T. Veltman, koemelker, 3, Oost; Anne Kloosterman, koemelker, 5, Oost; Frans D. de Kok, koemelker, 2, Oost; Rinze G. Haijema, koemelker, 1, Oost; wed. Hendrik K. Stikma, koemelker, 7, Oost; Durk S. Adema, koemelker, 2, Oost; Arjen A. Bruinsma, tapper, 2, Oost; Riemer Hasper, tapper/koopman, 3, Oost; Leendert D. Kuipers, landbouwer, 13, Trekweg; Rindert W. Triemstra, koemelker, 2; Sjoerd Tamminga, koemelker, 1, Oost; Jakob S. Adema, koemelker, 3, Oost; Mence Bandringa, koemelker, 5, Oost; Willem W. Hoekstra, koemelker, 4, Oost; Cornelis Koopmans, koemelker, 2, Oost; Sijtze T. Huizinga, koemelker, 6, Oost; Dirk Timmermans, spoorwachter, 1, Oost; Riekele de Boer, koemelker, 4; wed. Klaas L. Ystra, koemelker, 5; Klaas Joustra, landbouwer, 9; Jaring J. Huizinga, landbouwer, 6; Brugt R. Casemier, arbeider, 1; wed. Louw Elzes Sikkama, geen, 16; Arjen K. Stikma, koopman, 6; Steffen T. Dijkstra, schipper, 4; Jan L. Boersma, koopman, 4; Hendrik H. Korenstra, opzichter, 7; Jakob Jans Huizinga, landbouwer, 8; wed. Elze L. Sikkama, geen, 6; Jakob E. Sikkama, landbouwer, 10; Martinus G. van Blocquerij, stationschef, 3, Stationsplein; Meint P. Hazenberg, koopman, 3; Douwe W. Lautenbach, koemelker, 9; Rindert J. Hulshoff, molenaar, 7, nabij De Schepstraat; wed. Hette L. Boersma, geen, 1; Uilke H. Bottema, bakker, 4; Willem Hellema, burgemeester, 5; wed. Gale K. Zijlstra, geen, 12; wed. Durk K. Zijlstra, landgebruiker, 12; Kornelis Zijlstra, landgebruiker, 2; wed. Klaas K. Elzinga, bakker, 2; Johannes J. Spoelman, koopman, 3; Willem D. Kuipers, landgebruiker, 11; Rients J. Turkstra, bakker, 4; Sjoerd J. van der Veen, geen, 3; Bonne Stikma, gemeenteklerk, 4, Kerkstraat; Luitjen J. Feenstra, gemeenteontvanger, 8; Christiaan Houdijn Beekhuis, notaris, 17, hoek Voor-/Stationsstr.; Sijtze Greidanus, med. doctor, 10, Stationsstraat; Barend L. de Jong, logementhouder, 4, Voor/Stationsstraat; wed. Durk Kuipers jr., geen, 18, Voorstraat; Jakob Kuipers, landgebruiker, 6; wed. Harm M. Smedes, smid, 2; Wijtze A. van Bruggen, landgebruiker, 21, Voorstraat; Albert W. van Bruggen, koopman, 12, Voor-

straat; wed. Hendrik M. Boersma, bakker, 4, Kerkstraat; Jan T. Haagsma, schoenmaker, 3, Kerkstraat; Klaas Dijkstra, koopman, 1, Kerkstraat; Hendrik Leopold, Rzn., onderwijzer, 7, Kerkstraat; Hendrik M. Leopold, hulp-onderwijzer, 3, Kerkstraat; Hans J. van der Hout, timmerman, 4, Kerkstraat; Tjipke Fennema, koopman, 1, Kerkstraat; Willem J. Jellema, timmerman, 1, Kerkstraat; Lubbert J. Boersma, slager, 2, Kerkstraat; Sierk A. van der Veen, koemelker, 1, Kerkstraat; Durk Kuipers jr., houtkoper, 8, Kerkstraat; Albert Bakker, kuiper, 1, Kerkstraat; Aldert D. Kootstra, koopman, 1, Kerkstraat; Jurjen Bulthuis, timmerman, 2, Kerkstraat; Andries G. Heidema, timmerman, 1, Kerkstraat; Sjoerd L. Eskens, landgebruiker, 3, Kerkstraat; Lieuwe S. Postmus, landgebruiker, 2, Kerkstraat; Folkert van der Schaaf, gemeentesecretaris, 6, Kerkstraat; Freerk A. Kootstra, schoenmaker, 4, Kerkstraat; Klaas B. Zijlstra, landbouwer, 6, Kerkstraat; Tjerk H. Pol, winkelier, 2, Kerkstraat; Wijbrén H. Korenstra, winkelier, 3, Kerkstraat; Ebe T. Rispen, landbouwer, 8, Kerkstraat; Brugt W. van der Kooi, landbouwer, 8, Kerkstraat; Gijsbert F. Haagsma, koopman, 2, Kerkstraat; Bote Beitsma, winkelier, 6, Kerkstraat; Gerrit Aalbers, predikant, 7, Voorstraat; Pieter A. Boeyenk, veldwachter, 3, Voorstraat; Lourens A. Nicolai, landgebruiker, 8, Voorstraat; Johannes T. Wouda, herbergier, 3, Voorstraat; Douwe K. Smids, brieven-gaarder, 5, Voorstraat; Marten R. van der Velde, smid, 1, Voorstraat; Wijtze M. Boersma, kuiper, 2; Meindert R. van der Molen, timmerman, 8; wed. Douwe Wadman, geen, 7; Folkert Wadman, landgebruiker, 7; Luitzen R. Nicolai, landgebruiker, 10; Jan P. Oostingh, deurwaarder, 7; Durk M. Feen-

stra, koemelker, 4; Sander H. Luurs, logementhouder, 5, West; Renze E. Woudstra, notarisklerk, 5; Lolke B. Wesselius, opzichter, 4; Volkert A.H. v. Haersma-de With, geen, 18, Parklaan; wed. Sjoerd E. Boersma, geen, 1; Freerk A. Hoeksma, landbouwer, 5; Jouke A. van der Veer, landbouwer, 9; Jetze D. Dijkstra, landbouwer, 3; Anne J. Hoeksma, landbouwer, 10; Alle J. Westerhof, landbouwer, 2; Fedde A. Ystra, landbouwer, 2; Weit G. Laanstra, koemelker, 1, Lutjepost?; Jan J. de Goede, koemelker, 2, Lutjepost; Willem E. Wieskamp, koemelker, 1; Hendrik P. Kamminga, koemelker, 3; Jan R. van der Meer, koemelker, 1; Roelof L. Eskens, koemelker, 5; wed. Ebe T. Rispen, geen, 1; Minze T. Rispen, landbouwer, 8; Foppe T. Rispen, landbouwer, 7; Egbert T. Rispen, landbouwer, 8; Jan E. van der Meer, landbouwer, 7; wed. F. Antonides, landbouwer, 6; Andries S. Boersma, landbouwer, 3; Andries R. Sipkema, landbouwer, 5.

'Alle twee uren één eetlepel'

Uiteraard heeft dokter Greidanus in de tien jaar, dat hij in Buitenpost een praktijk had, heel wat patiënten behandeld. In het boek worden wel de ervaringen met de deze personen verteld, maar (zoals het hoort) komen we geen enkele naam tegen. Toch kon nog in één geval een naam van een zieke van destijds worden opgespoord. Dit was mogelijk door een bewaard gebleven begeleidingsbriefje dat bij de verstrekking van een medicijn werd afgegeven. Bij dit artikel vindt u een afdruk van het briefje met als tekst: "Den Heer F.W. Dijkstra, Drogeham, alle 2 uren 1 lepel, 15-3-1872". Toen Frederik Wilhelm Dijkstra het drankje werd voorgeschreven, was hij nog een jonge man van 26 jaar. Ruim een half jaar later zou hij trouwen met de bijna even oude Maaik Kloosterman uit Drogeham. Zij was een dochter van Bindert Jans Kloosterman en Martje Klazes Appelhof. De ouders van Frederik waren Steffen Tjebbes Dijkstra, schipper en Maria Catharina Spangenberg, die in Buitenpost woonden. Dijkstra huwde voor de tweede maal (65 jaar oud) met de 41-jarige Riepkje IJtsma, geboren te Drachten. Het beroep van betrokkene was hoofdonderwijzer en daarnaast is hij nog een aantal jaren lid van de gemeenteraad van Achtkarspelen geweest. Op 14 oktober 1936 stierf Frederik Wilhelm Dijkstra te Buitenpost en was toen 90 jaar oud geworden. Zijn tweede vrouw kwam hier op 27 april 1952 te overlijden.

Het bewaard gebleven briefje is tevens een bewijs dat de praktijk van Greidanus groter was dan het dorpsgebied van Buitenpost. De 'Hamsters' hebben nu geen huisdokter meer uit Buitenpost nodig.

'In fin mear as in bears'

Dokter Sytze Greidanus vertrok op 1 mei 1877 met zijn gezin uit Buitenpost naar Soest. Hij had daar een benoeming gekregen als gemeentearts. Later volgden er aanstellingen als hofarts van prins Hendrik, koning Willem III en koningin Emma. In 1909 werd Greidanus tot wethouder van Baarn gekozen, dat hij tot zijn dood op 25 oktober 1914 zou blijven. De voormalige huisarts van Buitenpost had het dus niet slecht gedaan. Hij moet wel een uitstekende naam hebben gehad om het zo ver te brengen. Blijkbaar had hij 'in fin mear as in bears'.

Geraadpleegde bronnen/literatuur:

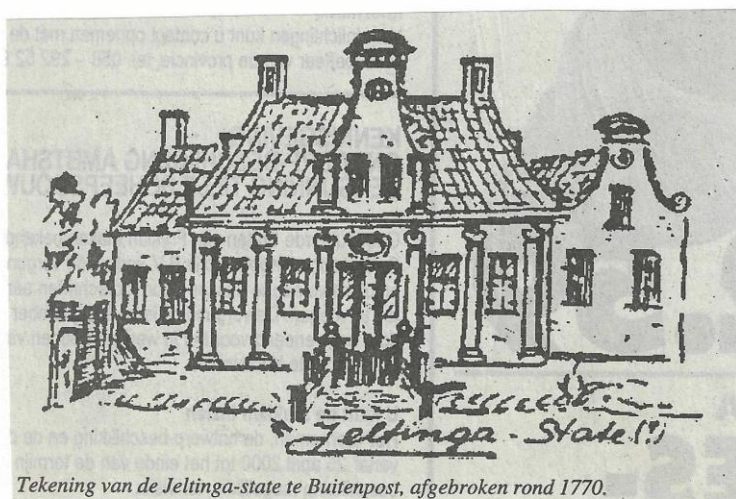
Behalve het reeds in de tekst van het artikel genoemde,

- Geert van der Veer, 'Haersmastate te Buitenpost', Drachten 1995
- diverse schrijvers, 'Buitenpost, half weg tussen ús mem en het peerd van ome Loeks', Buitenpost 1995.
- Foto's: 'Buitenpost in oude ansichten' (uitg. Europese Bibliotheek, Zaltbommel)

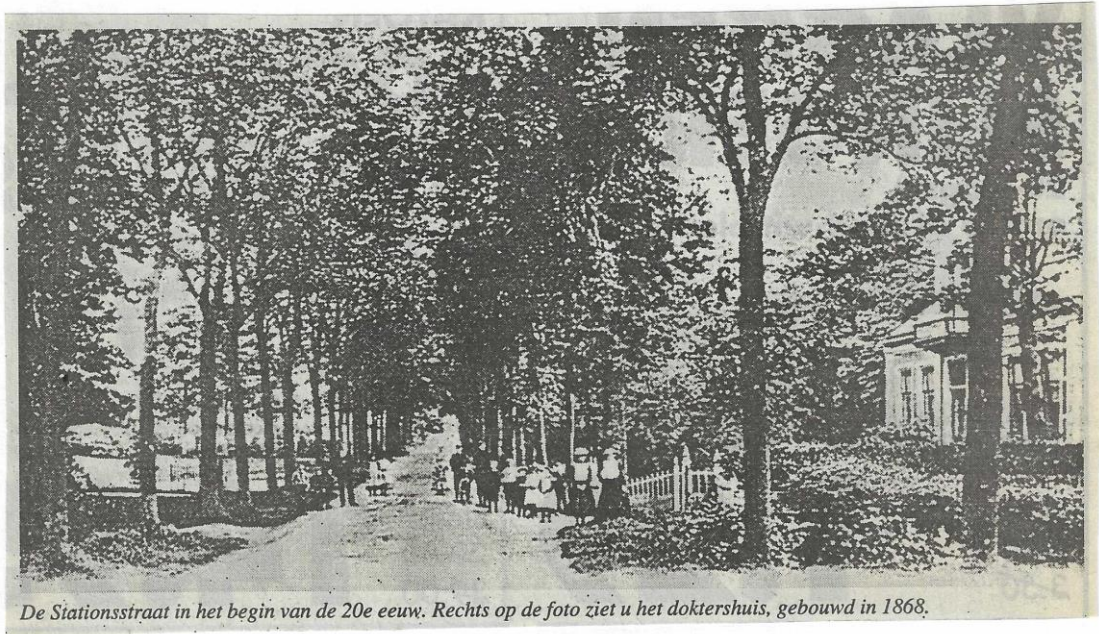
Dit was een publicatie van de stichting oud-Achtkarspelen

De 'Bakkershoek' omstreeks 1880. In het huis rechts op de foto (nu notariskantoor) woonde destijds nog de vermogende mevr. Elsje Romein (weduwe van D. Kuipers), de schoonmoeder van Greidanus. Links ziet u het begin van het modemagazijn P.S. Bakker. Hiervoor woonden in dit pand achtereenvolgens de notarissen Romein en Beekhuis. Thans is de winkel van Marskramer er in gevestigd.

Tekening van de Jeltinga-state te Buitenpost, afgebroken rond 1770.

„Heden overleed tot onze diepe droefheid in den ouderdom van 71 jaar onze geliefde Echtgenoot, Vader en Grootvader, de Heer

Dr. S. GREIDANUS.

Hofarts van H. M. de Koningin-Moeder.
Officier in de Orde van Oranje-Nassau.
Wethouder der Gemeente Baarn.

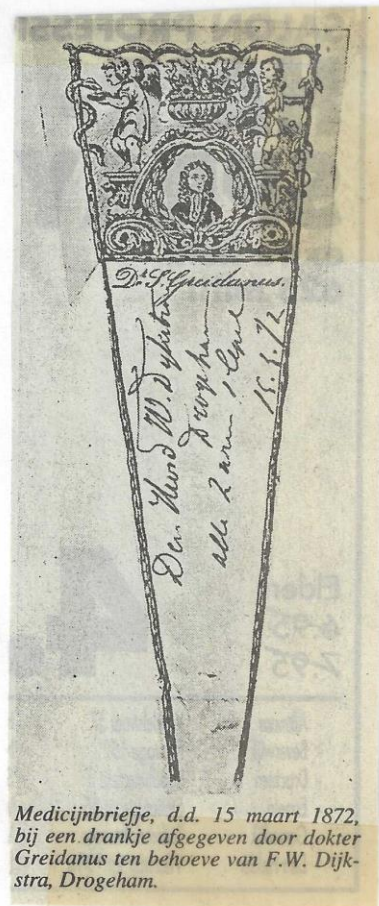
Baarn	{ I. GREIDANUS- KUIPERS. D. E. POS-GREIDANUS. G. A. POS.
Haarlem	{ E. SMIT-GREIDANUS. J. A. J. SMIT.
Hilversum	{ C. P. VAN MEERTEN- GREIDANUS. H. VAN MEERTEN.
Arlington	{ T. GREIDANUS.
New-Jersey	{ E. GREIDANUS-BLANC. en Kleinkinderen.

Baarn, 25 October 1914.

Bezoeken kunnen niet afgewacht worden.

Tenaardebestelling Donderdag 29 October 12 uur vertrek van het sterfhuis."

Overlijdensadvertentie van Greidanus.

Medicijnbriefje, d.d. 15 maart 1872, bij een drankje afgegeven door dokter Greidanus ten behoeve van F.W. Dijkstra, Drogeham.